

jaarverslag 2017 **Museum** **vol verandering**

EINDHOVEN MUSEUM

inhoud

Voorwoord	3
1 Het museum – visie, beleid en organisatie	
1.1 Het museum	4
1.2 Visie	5
1.3 Beleid in vogelvlucht	5
1.4 Organisatie	8
2 preHistorisch Dorp	
2.1 Doorontwikkeling vaste publieksactiviteiten	11
2.2 Evenementen en thema activiteiten	14
2.3 Onderhoud historische reconstructies	16
3 Collectie	
3.1 Depotverhuizing	17
3.2 Programmering collectie	17
3.3 Onderzoek	18
3.4 Collectiemobiliteit	19
3.5 Behoud en beheer	19
4 Educatie	
4.1 Educatie als speerpunt	20
4.2 Co-creatie	21
4.3 Creatief partnerschap	22
5 Cultureel en maatschappelijk ondernemerschap	
5.1 Maatschappelijk ondernemerschap	23
5.2 Cultureel ondernemerschap	25
5.3 Bedrijfsvoering	26
6 Marketing	
6.1 Marketingstrategie	26
6.2 Marketingbereik	27
6.3 Publieksonderzoek	28
7 Toekomst – vooruitblik 2018 en verder	
Meerjarenbeleidsplan 2017-2020	29
8 Prestatie-indicatoren	32
9 Verkorte jaarrekening	33

voorwoord

Eindhoven Museum (EM) kijkt terug op een filmisch jaar. Niet alleen lanceerden we een virtual en augmentend reality tour met 360° film, het pre-Historisch Dorp werd ruim een maand lang het decor van het historische filmepos Redbad en kwam hierdoor nationaal in de spotlights te staan. Deze twee gebeurtenissen symboliseren twee bijzondere ontwikkelingen in één jaar, namelijk dat voor het eerst in het preHistorisch Dorp digitale presentatie-technieken breed worden toegepast en dat het museum een landelijke media exposure bereikte.

Het bezoekersaantal van het preHistorisch Dorp steeg ten opzichte van vorig jaar met maar liefst 18% naar 54.130 bezoeken. Het museum won daarbij ook de eerste prijs Kidsproof Award van de Nederlandse Museumvereniging in Noord-Brabant en eindigde landelijk op de derde plek als meest kindvriendelijke museum. Ook werden we met *De Tijd kijker* genomineerd voor de Brabantse Erfgoedprijs.

Dit zijn heugelijke feiten waar alle medewerkers en vrijwilligers hard aan gewerkt hebben en waar onze samenwerkingspartners veel aan hebben bijgedragen. De positieve berichtgeving en groei in bezoekers stelt ons museum echter ook voor nieuwe opgaven. Gelikte marketingcampagnes en betere zichtbaarheid doen ook de verwachtingen bij het publiek toenemen. Nog meer dan voorheen zullen we structureel moeten blijven werken aan het verhogen van de bezoekerservaring, want met alleen mooie plaatjes red je het op lange termijn niet. Dit jaar hebben we dat gedaan door flink te investeren in vervanging en uitbreiding van het vaste aanbod. Grotere bezoekersstromen vragen daarbij ook om beter management van logistieke en operationele processen en stelt EM voor de uitdaging om met beperkte capaciteit deze groei goed te kunnen accommoderen.

De toenemende erkenning en groeiende bezoekersaantallen laten zien dat EM na moeilijke jaren haar plek in het culturele landschap van Eindhoven definitief weer heeft gevonden. Dat is niet alleen zichtbaar voor de schermen. Zo heeft dit jaar achter de schermen een aanzienlijke operatie plaatsgevonden met de verhuizing van de collectie naar een nieuw depot op Sectie C. De archeologische en kunstcollecties van de Gemeente Eindhoven en EM zijn voortaan samen onder één dak.

Is het in dat verband ook niet logisch om verder te dromen over een vaste plek in Eindhoven waar de unieke hoogtechnologische historie van onze stad permanent toegankelijk wordt voor onze inwoners en bezoekers? Een plek waar we kunnen uitleggen waarom nu uitgerekend Eindhoven een stad van technologie, design en innovatie is? Een plek waar inwoners zich kunnen identificeren met hun stad en wijk en waar het verleden, heden en nabije toekomst in samenhang worden gepresenteerd? Waarbij het verleden een inspiratiebron kan worden voor een gedeelde toekomst?

EM is toe aan de volgende stap en dat is het verwezenlijken van deze droom. Afgelopen jaar hebben we laten zien wat voor moois we binnen onze bestaande museumlocatie en op andere plekken in de stad hebben kunnen verwezenlijken. Vanuit die basis richten we ons nu op het concretiseren van onze uitbreidingswensen, waarbij we het tegelijkertijd niet zullen laten om binnen onze huidige mogelijkheden zowel het laag als hoog hangende fruit zoveel mogelijk te plukken.

dr. Ward Rennen
Directeur Eindhoven Museum

...een vaste plek in Eindhoven waar de unieke hoog-technologische historie van onze stad permanent toegankelijk wordt

1 Het museum

1.1 Het museum

Eindhoven Museum (EM) is zo oud als het moderne Eindhoven. De plannen voor een stads-historische collectie waarden al rond, toen Eindhoven in 1920 samenging met de omliggende dorpen en de moderne industriestad Eindhoven werd. In 1932 werd Museum Kempenland officieel opgericht. Het legde zich toe op volkskunde, schilder- en beeldhouwkunst en religieus erfgoed uit Noord-Brabant. Vandaag de dag beheert de stichting Museum Kempenland Eindhoven een stadshistorische collectie met circa 23.000 kunst- en cultuurhistorische objecten.

In 1982 ontstond vanuit de Eindhovense lerarenopleiding het initiatief om een 'prehistorisch dorp' te bouwen. Langzaam groeide het uit tot wereldnieuws. In 1995 werden de authentieke reconstructies uit de IJzertijd twee manen (prehistorische tijdsaanduiding vergelijkbaar met onze maanden) lang bewoond zoals destijds. Archeologen en historici van heinde en verre waren dolenthousiast over het experiment en zijn educatieve potentie. Dankzij een Europese subsidie werd het park (H.O.M.E.) in 2001 uitgebreid met reconstructies uit de middeleeuwse geschiedenis van Eindhoven en ommeland.

Medio 2012 fuseerden de stichtingen Historisch OpenluchtMuseum Eindhoven (H.O.M.E.) en Museum Kempenland Eindhoven (MKE). Zo kwam 2500 jaar geschiedenis onder één dak. De nieuwe naam was Eindhoven Museum (EM): één museum met twee collecties, die de geschiedenis, kunst en cultuur van stad en ommeland niet alleen laten zien, maar ook tastbaar en beleefbaar maken. EM trekt jaarlijks ruim 45.000 bezoekers. Circa 14.000 daarvan zijn schoolbezoeken. Hiermee zijn we een van de grotere regionale spelers op het vlak van cultuur- en erfgoededucatie.

In 2016 is de naam preHistorisch Dorp ingevoerd voor het openluchtmuseum (voormalig H.O.M.E.) van EM. In Eindhoven en omgeving stond het openluchtmuseum altijd al onder die naam bekend. Door deze naam te voeren als herkenbaar bezoekersmerk wordt de bekendheid en (online) vindbaarheid van dit deel van het museum vergroot.

1 Het museum

1.2 Visie

Visie

EM werkt vanuit de overtuiging dat werken aan de toekomst niet kan zonder begrip en kennis van het verleden. Elke ontwikkeling heeft immers een maatschappelijke bedding en wortelt in de historisch gevormde identiteit van Eindhoven en de regio.

Missie

Vanuit onze visie heeft EM de missie om voor een breed publiek inzichtelijk te maken hoe Eindhoven zich heeft ontwikkeld en hiermee bij te dragen aan een beter begrip van het heden en een scherpere visie op de toekomst.

Ambitie

EM is één museum met twee collecties en maakt de historie, kunst en cultuur van Eindhoven en omstreken tastbaar en beleefbaar voor een breed publiek. Vanuit die rol acteert EM als platform om organisaties, initiatieven en individuen samen te brengen op het gebied van cultuurgeschiedenis en erfgoed. Daarbinnen legt EM verbindingen tussen (beroeps)onderwijs, ambachtseconomie, technologische experimenten en ontwerp denken.

1.3 Beleid in vogelvlucht

Eén museum, twee collecties

EM maakt de Eindhovense stadsgeschiedenis in al haar facetten voor een breed publiek ervaarbaar en zichtbaar. Het preHistorisch Dorp is daarbij de vaste stek voor het tonen van de vroege geschiedenis van de stad. De moderne stadsgeschiedenis brengt EM met de collectie in tijdelijke producties en op wisselende locaties dicht naar het publiek. We benaderen het preHistorisch Dorp en de collectie ieder vanuit hun eigen identiteit en werken daarbij aan passende presentatievormen: één museum, twee collecties.

Het museum heeft een rijke traditie in het op een levendige, persoonlijke en interactieve wijze beleefbaar maken van de geschiedenis. Daarmee heeft EM in het Eindhovense culturele landschap de positie verworven van een *instapmuseum*: een plek voor een eerste kennismaking met erfgoed, cultuur en museumbezoek; een plek waar mensen op een toegankelijke manier worden betrokken bij hun (gedeelde) verleden.

Het ontbreken van een vaste presentatieruimte voor de collectie biedt beperkingen, maar ook kansen. EM is wendbaar en kan snel inspelen op actuele thema's en initiatieven van partnerinstellingen. In samenwerking met culturele en maatschappelijke organisaties komen producties tot stand, waarin de collectie wint aan context en betekenis. De activerende methode van EM helpt het verhaal van de stad effectief over te brengen op een divers publiek.

Dat heeft dit jaar geresulteerd in een mini-expositie en activiteitenprogramma *75 jaar Sinterklaas-bombardement* op locatie en in samenwerking met de Bibliotheek Eindhoven. Daarnaast liep de gezamenlijke tentoonstelling *Stad in Beweging* in het Designhuis nog tot eind januari 2017 door. In deze pop-up tentoonstelling werd de collectie in samenhang met collectiestukken van het DAF Museum en RHC/e aan het publiek gepresenteerd.

‘Je kunt alleen aan de toekomst werken als je weet waar je vandaan komt’

1 Het museum

Voor het preHistorisch Dorp ligt de nadruk op educatieve activiteiten, publieksevenementen en de vroege geschiedenis van de regio en Eindhoven. Daaraan hebben we dit jaar voor het eerst een digitale beleef-component toegevoegd met de virtual en augmented reality tour *De Tijd kijker*, zodat bezoekers zichzelf kunnen rondleiden en de bijzondere museum-omgeving nog meer tot leven komt.

Werken aan verbindingen in de stad

EM verbindt zich met uiteenlopende partijen in de stad en regio vanuit onze visie dat erfgoed en geschiedenis pas tot volle betekenis kunnen komen als deze in bredere maatschappelijke samenhang ontsloten worden. In 2017 heeft EM daarom geïnvesteerd in het verder bestendigen van haar maatschappelijke netwerken. Waar we in 2015 en 2016 sterk gericht zijn geweest op het vergroten van onze netwerken, stond 2017 in het teken van langdurige samenwerking, waaronder gezamenlijke publieksactiviteiten met Bibliotheek Eindhoven en inhoudelijke samenwerking op het gebied van educatie en collectie met het Van Abbemuseum.

Zo hebben we met een focusgroep van basisscholen Reigerslaan en De Molenwiek onze educatieve programma's verder ontwikkeld en de samenwerking in het creatief partnerschap met het Van Maerlantlyceum en de groenploeg van Severinus verder invulling gegeven.

Nieuw dit jaar is de samenwerking met de TU/e. Master en bachelor studenten van de opleiding industrial design hebben prototypes ontworpen voor het nieuwe meerjarenprogramma Museum door de stad dat EM voor de collectie ontwikkelt. De studenten zijn gevraagd om installaties te ontwerpen waarbij data verzameld kunnen worden onder bezoekers. In korte tijd wisten de studenten serieuze prototypes te ontwikkelen, die vervolgens als voorbeeld in de fondsenwerving zijn gebruikt. Deze samenwerking zal in 2018 verder uitgebouwd worden. Hiermee verstevigt EM ook haar verbindingen met het wetenschappelijk onderwijs.

Installatie ontworpen door TU/e studenten Stijn van Erp, Lara Leijten, Joop van de Ven en Jasmijn de Vries

Gezonde financiën

Bestuur en directie streven naar een gezonde financiële uitgangssituatie, zodat beperkte tegenvallers binnen de exploitatie opgevangen kunnen worden. EM heeft geen langlopende schulden en een (beperkt) positief vermogen.

Voor 2017 was een substantiële verhoging van de budgetten voor onderhoud, marketing en ontwikkeling en vernieuwing van aanbod voorzien. Hierdoor hebben we een sprong in de kwaliteit van het aanbod en groei in publieksbereik kunnen realiseren. De stijging naar 54.130 bezoeken in het preHistorisch Dorp in combinatie met een verhoging van de entreprijzen naar € 9,50 heeft geleid tot een groei van 26,3% aan eigen inkomsten. Hierdoor kan de ingezette weg om meer financiële ruimte te creëren voor investeringen en operationeel budget voor vernieuwing en innovatie ook in de toekomst gewaarborgd blijven.

1 Het museum

De personeelslasten zijn teruggebracht met 2,3%, waarbij een verdere inkrimping van de vaste formatie door het bestuur en directie onwenselijk en onhaalbaar wordt geacht, omdat hiermee de continuïteit van de bedrijfsvoering in gevaar komt. Het aantal seizoenkrachten is licht toegenomen, wat noodzakelijk is om de stijging in bezoeken op de museumvloer te kunnen accommoderen. Bestuur en directe voorzien dat met de verwachte groei in het aantal bezoeken deze lichte stijging in seizoenkrachten zal doorzetten. De vaste personeelsformatie wordt zo compact mogelijk gehouden. Om de professionalisering van de organisatie te kunnen doorzetten, zullen eventuele vacatures die ontstaan in de vaste formatie door hoger gekwalificeerde en dus duurder krachten opgevuld worden. De personeelslasten zullen naar verwachting na 2017 geleidelijk stijgen.

Om de stijging van personeelslasten in combinatie met de vergroting van budgetten voor operationele zaken, innovatie en investeringen te kunnen dragen, is een verdere verhoging van het eigen verdienvermogen nodig. Dat vergt een verdere professionaliseringslag binnen de organisatie. Het MT en directie hebben dit

jaar daarom het opleidingstraject *Wijzer Werven* gevolgd. Dit traject heeft geleid tot de uitwerking van fondsenaanvragen voor het nieuwe meerjarenprogramma *Museum door de stad* en een rapportage om het verdienvermogen te optimaliseren. We verwachten hierdoor het eigen verdienvermogen de komende jaren verder te vergroten richting 50%.

In 2017 is een positief exploitatiesaldo van € 105.809 gerealiseerd. Omdat het weerstandsvermogen van EM minimaal is, zal het exploitatieresultaat 2017 worden toegevoegd aan de Algemene Reserve en de Bestemmingsrekening bij Cultuur Eindhoven. De organisatie wordt hierdoor weerbaarder bij financiële tegenslagen, waardoor de bedrijfscontinuïteit beter is geborgd. Ook is er € 33.832 gedoteerd aan het Aankoopfonds voor nieuwe collectiestukken en gebouwen. Met het oog op de gewenste uitbreiding van het preHistorisch Dorp en toevoeging van een museumgebouw, is het noodzakelijk dat EM voldoende reserveert om naast hoofdfinanciering vanuit de regio-enveloppe van het Rijk ook eigen middelen bij te kunnen dragen.

1 Het museum

1.4 Organisatie

Bestuur

EM is een stichting met een ANBI-status. Het bestuur hanteert de Governance Code Cultuur en komt tweemaandelijks formeel bijeen, wat neerkomt op zes bestuursvergaderingen in 2017. De verantwoordelijkheden van het bestuur zijn statutair vastgelegd. Er wordt gewerkt met een bestuur-directiemodel, waarbij de directeur geen lid is van het bestuur, maar conform de statuten door het bestuur is gemachtigd voor de dagelijkse bedrijfsuitvoering en financiële zaken, voorbereiding en uitvoering van strategie, waaronder het artistieke en zakelijke beleid en het onderhouden van externe relaties. De directeur voorziet het bestuur proactief van beleidsvoorstellen. Besluitvorming daarover ligt bij het bestuur. De directeur legt vanuit die taakverdeling direct verantwoording af aan het bestuur en wordt jaarlijks in een functioneringsgesprek beoordeeld. Met de accountant is een protocol opgesteld voor het aangaan van financiële verplichtingen, waarbij het vier ogen principe wordt toegepast in het betalingsverkeer. Bij de controle op de jaarrekening vindt overleg plaats tussen de penningmeester van het bestuur en de accountant.

Het bestuur voorziet dat een bestuursmodel met een directeur-bestuurder en raad van toezicht (RvT) in de toekomst beter aansluit bij de ontwikkeling van de organisatie en de groeiende verantwoordelijkheid van de directeur. Echter, in de huidige ontwikkelfase van de organisatie is actieve inzet van bestuursleden op diverse dossiers in samenwerking met de directeur gewenst en zou een RvT model nog te veel op afstand staan.

Bestuursleden ontvangen geen vaste vergoeding en krijgen alleen direct aan het bestuurslidmaatschap te relateren onkosten, zoals reiskosten vergoed. Onkostenvergoedingen blijven ruim binnen de WNT normen. Declaraties worden door de boekhouder en de accountant op correctheid gecontroleerd. Bestuursleden hebben geen nevenfuncties die tot (de schijn van) belangenverstremeling leiden.

In het bestuur hadden de volgende personen in 2017 zitting:

BESTUUR 2017

NAAM	FUNCTIE	LEEFTIJD	PROFESSIE	NEVENFUNCTIES	TERMIJN
Hans Moors	voorzitter	51	ondernemer	geen	3e
Merel Franke	secretaris	37	advocaat	geen	2e
Robert van Vugt	penningmeester	57	fiscalist	geen	3e
Niels Groot	bestuurslid	36	archeoloog	geen	2e
Jean-Bernard Martens	bestuurslid	61	wetenschapper	geen	1e
Karin Mastenbroek	bestuurslid	45	consultant	bestuurslid Rehdo	1e
Nol van Beurden	bestuurslid	60	onderwijs bestuurder	bestuurslid Alumni-vereniging NSO Ledenadviseur VO-raad	1e
DIRECTIE (GEEN LID VAN BESTUUR)					
Ward Rennen	directeur	39	Museumdirecteur	Bestuurslid Het Filiaal Theatermakers Lid RvA Utrechts Ondernemersfonds Jurylid Dag van de Citymarketing	n.v.t.

1 Het museum

Het EM bestuur komt deels voort uit de besturen van de Stichting Historisch Openlucht Museum Eindhoven en Stichting Museum Kempenland Eindhoven. Van deze stichtingen is Stichting Museum Kempenland alleen nog actief in verband met het juridisch eigenaarschap van de collectie. Het dagelijks beheer hiervan ligt bij de Stichting Eindhoven Museum. Bestuursleden van de Stichting EM zijn daarom ook altijd lid van de Stichting Museum Kempenland Eindhoven en de directeur is gemachtigd de dagelijkse uitvoering op zich te nemen.

Het bestuur heeft met het oog op een goede bestuurlijke balans tussen vernieuwing en continuïteit in de periode 2017-2018 een rooster van aftreden in werking gesteld. Om de overgang soepel te laten verlopen is een overgangperiode voorzien tot in ieder geval juni 2018, waarbij eerst drie nieuwe bestuursleden toetreden tot het huidige bestuur, alvorens zittende leden aftreden. In januari 2017 trad prof. dr. ir. Jean-Bernard Martens, (beroep hoogleraar industrieel design aan de TU/e) toe en in september 2017 zijn drs. Nol van Beurden (bestuurder CVO' t Gooi te Hilversum) en ir. Karin Mastenbroek (beroep consultant organisatievraagstukken MKB en tevens eigenaar van ROOD maakt verbinding, evenals mede-eigenaar Capsters) toetreden.

Het bestuur had zich voor 2017 als doel gesteld om met het oog op een evenwichtige verdeling in leeftijd, professies en diversiteit actief vrouwelijke bestuursleden te werven met een bedrijfsmatige achtergrond. Met de komst van Karin Mastenbroek is daar invulling aan gegeven. De toetreding van Nol van Beurden tot het bestuur borgt sterke verbinding met het onderwijsveld en Jean-Bernard Martens vertegenwoordigt de wetenschap en design in het bestuur.

Met het toetreden van nieuwe bestuursleden is het bestuur een intern gesprek gestart over een nieuwe verdeling van portefeuilles. Voorafgaand aan deze verdeling, zal het bestuur begin 2018 een zelfevaluatie uitvoeren. Deze is aan de hand van een vragenlijst in de laatste vergadering van 2017 voorbereid.

Verslag activiteiten Bestuur

Het bestuur heeft naast de reguliere taken, zoals het vaststellen van het jaarplan, goedkeuren van de begroting en het volgen en controleren van de voortgang op het jaarplan de volgende activiteiten ondernomen:

Risicobeheersing

- Vaststellen van een risicoparagraaf, waarbij tevens een minimale beoogde ondergrens van het weerstandsvermogen van € 60.000 door het bestuur is gedefinieerd;
- Vorming van een aankoopfonds en vaststellen beoogde jaarlijkse dotering van € 31.875 voor toekomstige verwerving collectiestukken en vervanging of nieuwbouw historische reconstructies;
- Besluit tot het nemen van een ziekteverzuimverzekering om de financiële risico's bij langdurig ziekteverzuim te beperken;
- Monitoren van risico's aangaande depotverhuizing en filmopnames en het samen met de directie voeren van onderhandelingen hierover.

Governance

- Werven en inwerken van nieuwe bestuursleden en het voorbereiden op het in werking treden rooster van aftreden in 2018;
- Naar aanleiding van de toetreding van nieuwe bestuursleden het inhoudelijk gesprek voeren binnen het bestuur en met de directie over taken, rollen en verantwoordelijkheden;
- Doorvoeren van verdere wijzigingen in de organisatie, in het bijzonder bij de afdeling publiek & educatie;

Toekomstige ontwikkelingen

- Opdrachtverlening van ontwikkeling artistiek kader voor een meerjarenprogramma voor de collectie (Museum door de stad);
- Opdrachtverlening tot ontwikkeling toekomstschetsen en inhoudelijke conceptlijnen voor de uitbreiding van het preHistorisch Dorp en stadsmuseum.

1 Het museum

Opmerkingen t.a.v. Code Governance Cultuur

Het bestuur van EM heeft in het kader van de contractopstelling voor de locatieverhuur aan Redbad B.V. voor de filmopnames in het preHistorisch Dorp bestuurslid mevr. mr. Merel Franke via haar werkgever Holla Advocaten ingehuurd voor een bedrag van € 1.312,50 met een uurtarief van € 175 excl. BTW. Het bestuur achtte het gezien de kennis die mevr. Franke als bestuurslid van het museum heeft, in combinatie met een lager dan gebruikelijke markttarief en het gegeven dat er vanuit de werknemersrol geen direct persoonlijk profijt was, wenselijk om haar de contractopstelling uit te laten werken. Het museum zou met de inhuur van een externe partij namelijk hogere kosten en meer tijd zijn kwijt geweest, terwijl snelheid gebaat was bij de totstandkoming van de verhuurovereenkomst tussen EM en Redbad B.V.

Organisatie

EM heeft in 2016 de basis gelegd voor een nieuwe manier van werken en in 2017 is deze lijn doorgezet en verder bestendigd. Daarbij is ingezet op het versterken van resultaatgerichtheid en eigen oplossingsvermogen van medewerkers. Daartoe zijn de volgende stappen ondernomen:

- Aan de hand van de kernwaarden gastvrij, veilig en doelgericht is een breed bewustwordingstraject ingezet om medewerkers op alle niveaus in de organisatie in staat te stellen zelfbewust bekwaam te handelen.
- Er is een personeelsvergadering in het leven geroepen, waarbij tweejaarlijks medewerkers en directie met elkaar in gesprek gaan over arbeidsvoorwaarden en een veilige werkomgeving.
- Er is begonnen met het opstellen van een nieuw medewerkershandboek, zodat alle medewerkers zich kunnen conformeren aan eenduidige afspraken, verplichtingen en rechten.
- Meer medewerkers hebben het afgelopen jaar naast de verplichte opleidingen, zoals BHV, aanvullende opleidingen gevolgd, waaronder time management, preventiemedewerker, ziekteverzuimpreventie, online marketing en persoonlijke coaching. De educatief medewerkers hebben het gezamenlijk Train de Trainer doorlopen en zo hun didactische vaardig-

heden weten te vergroten, waarbij hun teamleider eveneens het programma Cultuur & ik heeft doorlopen in 2016 en 2017. Het merendeel van het vaste personeel heeft met elkaar het traject Wijzer Werven gevolgd en met elkaar de propositie van het museum aangescherpt. Hierdoor is gezamenlijk een scherpere blik op de maatschappelijke rol van het museum en daaruit volgende doelen ontstaan.

- De functieomschrijvingen voor alle medewerkers zijn geactualiseerd, waarbij het accent steeds meer wordt verlegd van omschrijving van werkzaamheden naar taken, rollen en verantwoordelijkheden. Deze verschuiving komt ook naar voren in de beoordelings-systematiek. Tijdens functionerings- en beoordelingsgesprekken is nadrukkelijk aandacht voor de mate waarin medewerkers zelfbewust bekwaam handelen.
- De externe gerichte oriëntatie van de organisatie is vergroot, waaronder op het vlak van commerciële bedrijfsvoering met de komst van een nieuwe medewerker sales en boekingen. Daarnaast is vanuit de directie actief ingezet op het verdelen van externe rollen, zodat de organisatie in de volle breedte extern georiënteerd raakt.

Veilige werk- en bezoekomgeving

Met de groei in bezoeken, ziet Eindhoven Museum ook de bedrijfsrisico's toenemen als gevolg van grotere slijtage aan gebouwen, faciliteiten, spellen en grotere drukte bij piekmomenten, zoals evenementen. Het is daarom zaak om structureel aandacht te hebben voor een veilige werk- en bezoekomgeving. Daarom is Richard van den Beld naast zijn functie als manager bedrijfsvoering per september 2017 voor één dag per week aangesteld als preventiemedewerker om in het kader van de ARBO- wetgeving de RI&E en het Plan van Aanpak op te stellen. De RI&E is eind 2017 opgeleverd en het Plan van Aanpak zal medio 2018 opgesteld zijn. Beide documenten zullen extern worden getoetst.

2 preHistorisch Dorp

2.1 Doorontwikkeling vaste publieksactiviteiten

Het preHistorisch Dorp heeft ruim 54.130 bezoekers in 2017 ontvangen. Daarvan was 35.196 regulier publiek, 3.155 in arrangementenverband en 15.779 educatief bezoek in (school)verband. Het totale bezoekersaantal (recreatief en educatief bezoek samen) is met 18% gestegen ten opzichte van 2016.

Educatie staat centraal in alle activiteiten en programma's van EM. Daarbij positioneert EM het preHistorisch Dorp vooral als een 'doe-museum'. Leerlingen, maar ook reguliere bezoekers van jong tot oud, kunnen in uiteenlopende activiteiten en workshops actief het verleden ervaren door zelf verschillende

dagelijkse werkzaamheden, rituelen en ambachten van vroeger na te bootsen. Door te doen verwerft het publiek inzicht in het leven van vroeger. Interactief erfgoededucatie-aanbod is voor regulier (recreatief) publiek geconcentreerd in de doe-weken en thema-weekenden en in een beperkt aantal demonstraties en workshop in het reguliere beleef-aanbod in de weekenden.

Voor het eerst zijn ook nieuwe mediatechnologieën ingezet in de programmering van het preHistorisch Dorp. Met *De Tijd kijker* is een virtual en augmented reality route toegevoegd aan het vaste aanbod, waardoor bezoekers op eigen gelegenheid op negen verschillende locaties in het museum het verleden van de regio Eindhoven leren kennen. Grote voordeel van de toepassing van deze technologie is dat we hiermee ook de inhoudelijke verbinding hebben kunnen leggen met de ontwikkeling van Eindhoven vanaf de Tachtigjarige Oorlog tot nu door *De Tijd kijker* van een uitleidende scene te voorzien.

2017 stond in het teken van een vernieuwingsimpuls van het vaste aanbod in het preHistorisch Dorp. Veel informatiedragers en onbemande spellen waren gedateerd en dienden vervangen te worden. Ook de routing en periodisering van historische reconstructies ontbrak. Deze opgaven zijn ingelost en bieden bezoekers een intensievere en hoogwaardige beleving die de cultuurhistorie gerichter ontsluit. Daartoe zijn de volgende projecten gerealiseerd:

2 preHistorisch Dorp

- **DE TIJDKIJKER:** een digitale ontdekroute op basis van augmented en virtual reality, die bezoekers op spectaculaire en prikkelende wijze door de eeuwen heen leidt. De ontwikkeling van Eindhoven en de verbindingen naar het heden staan daarbij centraal. Op doordeweekse dagen als het aantal gidsen in het museum beperkt is, biedt De Tijdkijsker een volwaardige beleving, waarmee niet alleen de locaties tot leven komen, maar ook informatie verschaft wordt die met analoge technieken niet is te presenteren, zoals het leggen van de verbinding tussen een historische reconstructie en de oorspronkelijke vindplaats.
- **VERNIEUWING TIJDKISTEN-FORMULE:** alle Tijd-kisten zijn het afgelopen seizoen vervangen. De inhoud en vormgeving zijn meer gericht op interactie en ontdekplezier. De Tijds-kisten zijn gemarkeerd met iconen en nodigen bezoekers uit om ze te ontdekken, bijvoorbeeld door een deksel van een kist of ton op te tillen. Daarmee vermijden we moderne informatiedragers in de authentieke omgeving van het preHistorisch Dorp en we stimuleren bezoekers actief op zoek te gaan naar informatie.
- **INFORMATIEBORDEN PER TIJDPERIODE:** Het preHistorisch Dorp is dit jaar voor het eerst ingedeeld in zes verschillende tijdsperiodes, die op hun beurt weer afgeleid zijn van de historische canon, zoals die in het basisonderwijs wordt gehanteerd. Iedere periode wordt gemarkeerd door een icon. Per tijdsperiode is een informatiebord zodanig geplaatst dat het authentieke historische beeld niet verstoord wordt en de bezoekers bij het betreden van een tijdsperiode voldoende informatie aantreffen om deze historische periode in relatie tot de historische gebouwen en ambachten te kunnen duiden.
- **VERNIEUWING VAN ONBEMANDE ACTIVITEITEN EN SPELLEN:** ruim de helft van het onbemande aanbod is dit jaar vervangen, zodat herhaal-bezoekers binnen een herkenbare context nieuw aanbod konden ervaren. De spellen zijn zo gekozen dat ook kleinere kinderen er beter mee uit de voeten kunnen, zonder concessies te hoeven doen voor oudere doelgroepen.

Naast het vaste aanbod, zijn ook vaste publieks-activiteiten dit jaar vernieuwd en/of uitgebreid:

- Het aantal rondleidingen op doordeweekse dagen is verdubbeld.
- Er is meer variatie aangebracht in soorten workshops, activiteiten en rondleidingen, waardoor het algehele activiteiten-aanbod voor het publiek interessanter is geworden. Bovendien is daarbij meer nadruk op theatrale overdrachtvormen en immateriële cultuur gelegd.
- Er is extra geïnvesteerd in interieurs en groen om de authentieke uitstraling van het preHistorisch Dorp te versterken.
- **WOENSDAGMIDDAG KIDSPROGRAMMA:** de pilot die in 2016 met Fontys Pabo leerlingen is gestart, is het afgelopen jaar verder ontwikkeld tot een volwaardig woensdagmiddagprogramma voor kinderen van 4 tot 10 jaar.

2 preHistorisch Dorp

2.2 Evenementen en thema-activiteiten

Kwaliteitsimpuls evenementen en thema-activiteiten EM heeft in 2017 diverse activiteiten en evenementen geprogrammeerd om herhaalbezoek te stimuleren en extra bezoekers te trekken. Meer variatie en hogere kwaliteit en urgentiewaarde vormen daarbij de leidraad. De doelen die we ons daarbij gesteld hadden, hebben we gedeeltelijk behaald. De plotselinge uitval van de teamleider publiek & educatie maakte dat we concessies hebben moeten doen aan de mate waarin we veranderingen konden doorvoeren. In 2018 zullen we daarom deze veranderingen verder moeten doorvoeren. Afgelopen jaar hebben we de volgende evenementen en bijzondere publieksactiviteiten georganiseerd:

- 1 **EVENEMENTEN** met grotere onderlinge onderscheidenheid in programmering en inhuur van externe professionals en acts:
  - A *Franken & Vikingen* i.s.m. Jaap Hogendoorn als extern producent. In totaal verbleven gedurende Pinksteren circa 120 Viking re-enactors op het museum. De kwaliteit van de vechtschouw en ambachtsschouw lag aanmerkelijk hoger dan voorgaande jaren. Het evenement trok ruim 2500 bezoekers en deed het met circa 500 bezoekers meer beduidend beter dan het jaar daarvoor.
  - B *Ridders & Jonkvrouwen* werd georganiseerd met Cranenburgh Events, waarbij het leven van de adel en strijd centraal stond. Het tweedaagse evenement trok ruim 1500 bezoekers.
- 2 **DOE-WEKEN**: dit is een bewezen succesformule tijdens de schoolvakanties die ook dit jaar weer veel bezoekers trok. Bezoekers doorlopen een parcours aan activiteiten rondom een specifiek thema. Onderweg komen ze uiteenlopende demonstraties en workshops tegen. In de meivakantie sloot EM zich net als voorgaande jaren weer aan bij de landelijke Romeinenweek. De zomervakantie ging over reizen in de tijd en de herfstvakantie besteedde aandacht aan overleven in de prehistorie en speelde in op de toenemende aandacht voor survival en bushcraft. Zowel de Romeinenweek als herfstvakantie trokken weer veel bezoekers, namelijk 4839, respectievelijk 4085. De zomervakantie bereikte ongeveer dezelfde bezoekersaantallen als vorig jaar. Voor 2018 is het daarom een aandachtspunt om hier een stijging in het bezoek te bewerkstelligen.

- 3 **THEMA-ACTIVITEITEN**: eenmalig en bijzonder aanbod rondom feestdagen, andere activiteiten in de stad en/of inspringend op de actualiteit, waarbij we ook proberen om nieuwe doelgroepen te bereiken en commerciële kansen te benutten. Dit jaar hebben we de volgende activiteiten georganiseerd: diverse ambachtsdagen, een bierproeverij, Paasontbijt, Moederdag Hightea, weekend prehistorisch leven met overnachting, kookfestijn en de Brabantnacht met middeleeuws diner om het jaar te eindigen met een workshop worst maken van de eigen varkens van het museum.
- 4 **PREHISTORISCH DORP UNPLUGGED**: voor het eerst dit jaar hebben we geëxperimenteerd met muziekoptredens van Brabantse artiesten die qua werk aansluiten bij de sfeer van het preHistorisch Dorp. Lenny Kuhr en Björn van der Doelen hebben ieder apart een akoestisch optreden gegeven en daarmee invulling gegeven aan een nieuw 21e eeuws troubadourschap. De concerten waren kleinschalig en intiem en hebben een nieuwe doelgroep naar het museum getrokken. Hoewel deze activiteiten nog net niet kostendekkend zijn, zijn we enthousiast over deze nieuwe activiteit, omdat we hiermee kunnen laten zien dat het preHistorisch Dorp meer mogelijkheden biedt dan alleen het verleden ontsluiten en daarmee nieuw publiek aan zich kan binden.

Historische bouwplaats

De historische bouwplaats heeft dit jaar een grote vlucht genomen. Niet alleen is de inheems Romeinse schuur die gereconstrueerd wordt nagenoeg af, de wijze waarop dit gebeurde leverde de nodige pers-aandacht en interactie met het publiek op. Het zelf houten pennen slaan, was een ongeëvenaarde attractie, waarbij jong en oud zich uitleefden.

Bijzonder was de wijze waarop het dak van de inheems Romeinse schuur gedekt was, namelijk met roggestro dat afkomstig is van een akker in Veldhoven. Hiermee wint het gebouw aan historische authenticiteit, omdat archeologen vermoeden dat vroeger eerder stro dan riet werd gebruikt als dakbedekking. De bouwmaterialen van de historische bouwplaats komen dus zoveel mogelijk uit de directe omgeving.

2 preHistorisch Dorp

Filmopnames Redbad

Eigenlijk door puur toeval heeft dit jaar ons museum filmische proporties gekregen. Filmregisseur en oud Eindhovenenaar Roel Reiné zocht nog een historische boerderij voor een scene in zijn film Redbad en zo kwam zijn producent even kijken op het preHistorisch Dorp. De uitstraling van ons museum sprak zowel de producent als de regisseur dusdanig aan dat beide besloten ons museum als hoofdlocatie voor de film te gebruiken. Zo werd het preHistorisch Dorp omgetoverd tot Dorestad, de eerste hoofdstad in de lage landen in de vroege middeleeuwen. Voor de filmopnames is speciaal een Vikingschip uit Denemarken overgekomen. De komst leverde spectaculaire plaatjes op.

Daarnaast werden ook diverse bouwwerken, zoals steigers, een palissade met poort en een kerkje gebouwd. Het kerkje en een deel van de steigers ging tijdens de opnames op spectaculaire wijze in vlammen

op. Een goede samenwerking met de hulpdiensten maakte dat het gebruik van vuur binnen de zeer brandgevoelige omgeving van het museum in goede banen is geleid.

Tijdens de opnames hebben enkele duizenden enthousiastelingen uit heel Nederland gefigureerd. Op sommige dagen waren zij er met honderden tegelijk. Hierdoor heeft een grote groep in historie geïnteresseerden ons museum ontdekt. Het Facebook bericht dat we posten met de oproep 'mannen met baarden en lang haar gezocht' ging viraal en is 500.000 keer bekeken. De filmopnames hebben EM in staat gesteld om een landelijk mediabereik te sorteren. De film komt op 28 juni 2018 uit en in de programmering en marketing zal hier volgend jaar slim op worden ingespeeld. Op deze wijze vormt de film een hefboom om het preHistorisch Dorp bovenregionaal onder de aandacht te brengen.

2 preHistorisch Dorp

In financieel opzicht heeft de film tot een onvoorzien positief resultaat geleid als gevolg van de huur voor de locatie en vergoeding van diensten. Tevens zijn een aantal bouwwerken blijven staan, die een mooie verfraaiing voor het preHistorisch Dorp opleveren. De filmopnames zijn voor zowel de stad en onze eigen medewerkers en vrijwilligers een bijzondere gebeurtenis geweest. Zulke grote filmopnames komen in Nederland zelden voor. Tijdens de opnames was de filmset regelmatig open voor het publiek. Veel bewoners hebben dan ook een kijkje kunnen nemen. We kregen hier veel enthousiaste reacties op. Voor onze museummedewerkers en vrijwilligers was het een eer om de grootste Nederlandse sterren, zoals Gijs Naber (hoofdrol), Egbert-Jan Weber, Loes Haverkort en anderen en ook Hollywoodster Jonathan Banks te mogen verwelkomen. Keerzijde was wel dat de ruim anderhalve maand dat de filmopnames en voorbereidingen duurden de aandacht in de organisatie minder op andere prioritaire zaken is komen te liggen.

2.3 Onderhoud historische reconstructies

Tijdens de sluitingsperiode van 1 november 2016 t/m 1 april 2017 is het grootschalige achterstallig onderhoud geheel weggewerkt. Zo is het paalwerk van de Schapenhoeve grotendeels vervangen. Als gevolg van de filmopnames zijn van november 2017 t/m 1 april 2018 alle hoofdlocaties leeggeruimd en nadien weer opnieuw ingericht. In het Wevershuis zijn een aantal wanden niet teruggeplaatst, waardoor een grotere ruimte is ontstaan die niet alleen veelzijdiger gebruikt kan worden, maar er ook aantrekkelijker voor bezoekers uitziet.

3 Collectie

3.1 Depotverhuizing

EM heeft circa 23.000 cultuurhistorische en kunstobjecten in beheer. Dit jaar is op een deel van de schilderijencollectie na de gehele collectie verhuisd naar een nieuw depot op Sectie C. Het betrof een majeure operatie, waarbij in zeer korte tijd zowel het nieuwe depot ingericht moest worden, alsook de collectie verhuisd. Naast onze betaalde krachten, hebben onze vrijwilligers en in het bijzonder onze architect-vrijwilliger het mogelijk gemaakt om tegen minimale kosten en in een stevig tempo deze immense klus te klaren.

Met de verhuizing is een kwaliteitsslag in het conserveringsklimaat bewerkstelligd. Alle collectiestukken zijn nu binnen de museale normen opgeslagen. Vanuit inhoudelijk oogpunt is het nog relevanter dat de collecties archeologie en kunst van de gemeente Eindhoven samen met de collectie van EM onder een dak zijn gebracht. Hierdoor kan een nog grotere synergie in de reeds goed lopende inhoudelijke samenwerking verder worden bewerkstelligd.

De depotverhuizing heeft dit jaar bijzonder veel aandacht en inzet van de afdeling collectie en facilitaire dienst geëist, waardoor we op het presentatievlak concessies hebben moeten doen. EM heeft namelijk onvoldoende capaciteit om een omvangrijke operatie als een depotverhuizing te kunnen realiseren én daarnaast grotere tijdelijke tentoonstellingen.

3.2 Programmering collectie

EM heeft geen vaste presentatieruimte. Dit vraagt om nieuwe strategieën in het ontsluiten van de collectie. Een integrale werkwijze gericht op zichtbaarheid, collectiemobiliteit en samenwerking vormen de leidende principes om zonder eigen presentatieruimte de collectie voor het publiek te ontsluiten en kennis en historische verhaallijnen te bundelen. Collectie-activiteiten komen vanuit deze denkwijze altijd tot stand in co-creatie met andere culturele- en maatschappelijke partijen.

Naast de tentoonstelling *Stad in Beweging* die in het najaar 2016 van start ging en tot 29 januari 2017 liep, heeft EM een mini-expositie en activiteitenprogramma samen met de Bibliotheek Eindhoven georganiseerd rondom het thema 75 jaar Sinterklaasbombardement. Voor de totstandkoming van de tentoonstelling zijn door de afdeling collectie ouderen geïnterviewd die het bombardement van dichtbij hebben meegemaakt. Hun persoonlijke verhalen zijn verwerkt in de mini-expo.

Bij de mini-expositie is ook een boekpublicatie uitgebracht van Hans Schippers met de titel *75 jaar Sinterklaasbombardement*. EM heeft bijgedragen aan het onderzoek en de publicatie. De presentatie van het boek in de Bibliotheek Eindhoven bracht een onverwacht grote hoeveelheid belangstellenden op de been. Waar zich slechts 11 mensen hadden opgegeven, bleek bij de presentatie zelf de zaal te klein en waren

3 Collectie

71 belangstellenden aanwezig; onder wie een groot aantal ooggetuigen van het Sinterklaasbombardement.

Gezien het open karakter van de mini-expositie, is het vaststellen van de bezoekersaantallen lastig. De Bibliotheek Eindhoven schat in dat de mini-expositie samen met de activiteiten zo'n 1200 bezoekers heeft bereikt. De samenwerking tussen EM en Bibliotheek Eindhoven is van beide kanten goed bevallen en de intentie is uitgesproken om in 2018 rondom het thema food gezamenlijke activiteiten te ontwikkelen.

Er is eveneens intensief samengewerkt met woningbouwvereniging Sint Trudo voor de tentoonstelling *Honderd* in 't Veem op Strijp S. Op de zesde verdieping van 't Veem was een grote expositievloer ingeruimd, waarin ruim 100 jaar Eindhovense geschiedenis werd gepresenteerd. Veel erfgoedinstellingen, zoals het Philipsmuseum, DAF Museum, RHC/e en ook regionale musea, zoals De Acht Zaligheden uit Eersel brachten bruiklenen in. Het hoofd collecties van EM heeft curator Jasper van Es actief geadviseerd over de inhoudelijke lijn en samenstelling van de tentoonstelling en deze tevens van vele bruiklenen uit onze museale collectie voorzien. De tentoonstelling trok in totaal 11.000 bezoekers.

Daarnaast leidde EM samen met Stichting 18 September het initiatief Crossroads Eindhoven, waarbij met o.a. RHC/e, Eindhoven in Beeld en de gemeente Eindhoven programmatische aansluiting wordt gezocht bij Crossroads Brabant. Dat wordt het provinciaal themajaar 2019 en gaat inhoudelijk over de Tweede Wereldoorlog en de viering van 75 jaar bevrijding. Onder leiding van Erfgoed Brabant heeft EM gezamenlijk met het RHC/e, Collectief Bekant en Brigitte van de Koeving een bijeenkomst georganiseerd waarin ouderen die WOII nog hebben meegemaakt in workshops hun verhalen konden delen.

3.3 Onderzoek

Vanuit de afdeling collectie wordt ter voorbereiding aan exposities en activiteiten structureel onderzoek gedaan. Het merendeel van de onderzoeksformatie bestaat uit vrijwilligers. Enerzijds maakt dat de continuïteit kwetsbaar, anderzijds is er grote betrokkenheid en loyaliteit onder deze vrijwilligers. Omdat EM onvoldoende middelen heeft om zelf een substantiële onderzoeksstaf in dienst te hebben, wordt intensief en structureel samengewerkt met het RHC/e, Eindhoven in Beeld en het Erfgoedhuis. Hierdoor kan in gezamenlijkheid de kennisontwikkeling op het vlak van erfgoed geborgd worden. In 2017 heeft de afdeling collectie op de eerste plaats een verdiepingsonderzoek gedaan binnen de thematiek food en WOII.

“Heel de Markt lag in puin”, herinnert Vlemmix (82) in het Eindhovens Dagblad. “Dat beeld zie ik nog zo voor me, dat vergeet ik nooit meer.”

3 Collectie

3.4 Collectiemobiliteit

Bruiklenen

Bij gebrek aan een eigen vaste expositieruimte stelt EM zich proactief op in het bruikleenverkeer vanuit onze collectie. EM faciliteert initiatiefnemers van tentoonstellingen actief in het gebruik van collectiestukken en is in staat om snel en flexibel in te springen op bruikleenverzoeken. Hierdoor kunnen ook kleinere musea en initiatiefnemers van exposities met een korte aanlooptijd in de meeste gevallen goed bediend worden. Op deze wijze kunnen werken uit de collectie elders voor het publiek ontsloten worden. EM communiqueert hier ook actief over, zodat liefhebbers van de collectie worden geattendeerd op welke plekken collectiestukken zichtbaar zijn.

Naast een langdurige bruikleenovereenkomst met de afdeling archeologie van de gemeente Eindhoven, heeft EM dit jaar ruim 140 objecten tijdelijk uitgeleend. Verder zijn 6 objecten in langdurige bruikleen gegaan, waarvan 5 schilderijen naar Museum Slager in 's-Hertogenbosch en een Mariabeeld naar het Van Abbe Museum voor de permanente tentoonstelling. De collectiemobiliteit heeft daarmee een regionale reikwijdte. Net als voorgaande jaren is de plezierige samenwerking met Eindhoven in Beeld gecontinueerd met EM als vaste 'leverancier' van objecten voor hun wisselexposities.

3.5 Behoud en beheer

Registratie en ontsluiting

Registratie en digitale ontsluiting vormt een constant deel in het collectiebeheer. De gehele collectie is geregistreerd en beschreven. In totaal zijn nu 7398 objecten volledig gefotografeerd. Deze objecten worden ingevoerd in het systeem Adlib. Helaas hebben budgettaire en technische beperkingen in combinatie met de depotverhuizing het niet mogelijk gemaakt om nieuwe gedigitaliseerde objecten aan de openbare online collectiedatabase toe te voegen. Het streven is om dit in 2018 alsnog te doen. Grootste obstakel hierin is vooral van financiële aard. Bestuur en directie hanteren namelijk het beleid dat de beperkte beschikbare middelen voor collectie zoveel mogelijk ingezet moeten worden ten dienste van presentatie. Hetgeen juist vanwege het gebrek aan een vaste expositielocatie een hogere prioriteit heeft dan het verder compleet maken van de digitale ontsluiting.

Directeur Ward Rennen van Eindhoven Museum met conservator Steven ten Thije van het Van Abbemuseum bij het langdurig uitgeleende Mariabeeld naast een echt schilderij van Mondriaan en een vervalsing. Wie het verschil ziet, mag het zeggen.

4 Educatie

4.1 Educatie als speerpunt

EM heeft in 2017 ruim 15.779 educatieve schoolbezoeken gerealiseerd. Daarmee handhaaft EM haar positie als één van de grotere cultuureducatie aanbieders van de regio.

EM opereert vanuit de visie dat het verleden voor kinderen pas relevant wordt als zij dat zelf kunnen ervaren door 'geschiedenis te doen' en zich daarover te verwonderen. Verwondering krijgt letterlijk een plek in de bijzondere leeromgeving van het preHistorisch Dorp.

Onze programma's sluiten aan bij de doorlopende leerlijnen *Erfgoededucatie* en *Geschiedenis* en passen daarnaast binnen de kerndoelen *Oriëntatie op jezelf en de wereld* en *Kunstzinnige Oriëntatie*. Daarbij geven we invulling aan het receptief, creërend, reflectieve en analyserend vermogen door de nadruk te leggen op ervarend leren, het stimuleren van het oplossend en creatief vermogen en samenwerking. De programma's van EM lenen zich daarom uitstekend voor verdere didactische inbedding van *21st century skills*.

De educatieve schoolprogramma's richten zich voornamelijk op de midden- en bovenbouw van het primair onderwijs en de onderbouw van het voorgezet onderwijs. Waar voorheen alle educatieve programma's betrekking hadden op het aanbod van het preHistorisch Dorp, heeft EM dit jaar samen met het Van Abbe Museum een educatief programma rondom het thema land en stad ontwikkeld in het kader van *Cultuureducatie met Kwaliteit* (CMK). Het programma richt zich vooral op onderbouwleerlingen uit het primair onderwijs. De kunstcollecties van beide musea worden hierbij ingezet, waardoor er nu ook voor de collectie een educatief programma is. De ontwikkeling van het programma heeft plaatsgevonden in het najaar van 2017 en de eerste deelnemende scholen zullen het programma begin 2018 volgen.

Nieuw dit jaar is ook dat EM op schoollocaties educatieve programma's verzorgt. Vanuit het creatief partnerschap met het Van Maerlantlyceum zijn voor havo en vwo 2 lessen op deze school verzorgd door educatoren van het preHistorisch Dorp rondom het thema Tachtigjarige Oorlog. De gehele pilotfase is nu doorlopen en ook de digitale leeromgeving is ingericht. In 2018 zal EM dit educatieve programma daarom breder gaan aanbieden aan alle middelbare scholen in de regio Eindhoven. Zie onder het kopje 'Creatief Partnerschap' meer info over dit programma.

4 Educatie

4.2 Co-creatie

Om onze sterke educatieve positie verder te ontwikkelen, hebben we vorig jaar een drietal samenwerkingen (zie hieronder) opgezet om in co-creatie het educatief aanbod bij te kunnen sturen. Deze lijn hebben we in 2017 als volgt doorgezet:

- 1 FOCUSGROEP met docenten van basisschool de Reigerlaan en de Molenwiek. De aanpassingen die we hebben doorgevoerd in de bestaande programma's op basis van eerdere feedback uit de focusgroep zijn getest en geëvalueerd. Leerkrachten uit de focusgroep hebben samen met hun leerlingen de aangepaste programma's doorlopen. Nieuwe inzichten zijn vervolgens meegenomen om de programma's weer verder te kunnen ontwikkelen. We kregen het compliment van de focusgroep dat we de input uit eerdere sessies zo voortvarend hebben weten te verwerken in de programma's. Een aandachtspunt is dat de overgang van rondleiden naar begeleiden zich nog niet helemaal heeft doorgezet. Vandaar dat de educatief medewerkers dit jaar de eerdere genoemde cursus Train de trainer hebben gevolgd om deze competenties te ontwikkelen.
- 2 HISTORISCHE BOUWPLAATS met het Sondervick College uit Veldhoven. Mavo 2 leerlingen hebben net als vorig jaar weer meegewerkt aan de bouw van de inheems Romeinse schuur in het preHistorisch Dorp. Waar vorig jaar nog duidelijk sprake was van een pilotachtige opzet, heeft de samenwerking nu vastere vormen gekregen. Het programma is erop gericht om een aanvullende leeromgeving te bieden ten opzichte van de school en leerlingen een oriëntatie te bieden op historisch en ambachtelijk bouwen.
- 3 STEDELIJK BASISPROGRAMMA CREATIVITEIT, waarbij EM met de Bibliotheek Eindhoven, CKE, Korein, Parktheater, PSKE, Van Abbemuseum en het Cultuurstation werkt aan het creëren van rijke leeromgevingen voor kinderen en het stimuleren van de creatieve ontwikkeling van kinderen. Na de eerste verkennende fase en haalbaarheidsstudie in 2016, zijn de eerste pilots in 2017 van start gegaan. Vanwege de uitval van de teamleider publiek & educatie heeft EM alleen aan de eerste pilot kunnen bijdragen en hebben we voor het tweede deel van 2017 even pas op de plaats moeten maken. Medio 2018 verwachten we weer een actievere rol op ons te kunnen nemen.

4 Educatie

4.3 Creatief partnerschap

EM is vorig jaar met het Van Maerlantlyceum een creatief partnerschap aangegaan. Doel is een langdurige samenwerking op te bouwen en het pre-Historisch Dorp als aanvullende leeromgeving in te zetten voor het geschiedenisonderwijs. Omgekeerd verzorgen educatief medewerkers van EM ook lessen of instructies op de schoollocatie. Voor de uitwerking van het creatief partnerschap en de ontwikkeling van een eerste programma is € 10.000 subsidie verkregen van Erfgoed Brabant vanuit de regeling van het Fonds voor Cultuurparticipatie.

Voor de ontwikkeling van het educatieve programma partnerschap is gekozen voor de periode van de Tachtigjarige Oorlog (Nederlandse Opstand). Leerlingen krijgen op school de lesstof aangereikt en krijgen de opdracht om op basis hiervan een script te ontwikkelen waar zij in het preHistorisch Dorp vervolgens

een fotoreportage of film van maken. Daarbij moeten zij zich zowel verdiepen in de historische gebeurtenissen als in de materiële cultuur, zoals kleding, gebruiksvoorwerpen en wapentuig. De leerlingen zullen zelf acteren in de foto-filmscenes en ervaren hoe het is om historische kleding en attributen te dragen en te gebruiken. Hierdoor bekijft de lesstof op een levende manier en worden ook 21e eeuwse vaardigheden, zoals samenwerken, creativiteit en oplossend vermogen ontwikkeld.

In februari 2017 zijn na een ontwikkeltraject van zes maanden de pilots met havo 4 en vwo 5 van start gegaan, waarna in oktober havo en vwo 2 volgden met lessen en demonstraties op school. Beide pilots waren een succes en maakten bij zowel de leerlingen als hun docenten enthousiaste reacties los.

5 Cultureel & maatschappelijk ondernemerschap

5.1 Maatschappelijk ondernemerschap

EM bevordert met haar collectie en het pre-Historisch Dorp maatschappelijke verbindingen.

Dat doen we vanuit de overtuiging dat een museum in essentie gaat over ontmoeten in de dubbele betekenis van het woord. Het museum is een plek van onthaasting (ont-moeten) waar mensen zich los kunnen maken en kennis, ervaringen en inspiratie op kunnen doen. Reflectie en inspiratie nodigen uit tot uitwisseling van ideeën en verhalen. EM wil bovenal een plek zijn waar ontmoetingen plaatsvinden en waar mensen zich maatschappelijk nuttig kunnen maken en voelen. Vrijwilligerswerk geeft hier in belangrijke mate vorm aan, waarbij we actief inzetten op talentontwikkeling van onze vrijwilligers en als stageplaats voor uiteenlopende opleidingen.

Vrijwilligerswerk en maatschappelijke activatie

EM biedt een breed pallet aan vrijwilligerswerk, variërend van registratie en documentatie in het collectiedepot, receptie, historisch kledingatelier tot dierverzorging, groenbeheer en onderhoudswerkzaamheden. In totaal zijn ruim 160 vrijwilligers bij EM actief. We hebben een stijging gezien in het aantal vrijwilligers dat zich op dagelijkse en wekelijkse basis inzet voor het museum, vooral bij onze facilitaire dienst. Zonder de inzet van deze vrijwilligers kan het museum haar taken niet vervullen. De toenemende betrokkenheid van vrijwilligers maakt dat EM met dezelfde middelen steeds meer kan doen.

Een groot deel van onze vrijwilligers zet zich in, omdat zij naast hun andere werkzaamheden een maatschappelijke bijdrage willen leveren of hun hobby willen beoefenen. EM biedt daarbij ook plek aan vrijwilligers, die al dan niet tijdelijk, moeilijk meekomen in de maatschappij. EM is voor hen een plek waar zij zich naar vermogen kunnen inzetten en even los kunnen komen van hun dagelijkse vaak zeer ingrijpende zorgen. Het is mooi om te zien dat sommige van deze vrijwilligers het museum na verloop ook weer verlaten, omdat ze weer een baan vinden. Door het vrijwilligerswerk bij EM zijn zij maatschappelijk actief gebleven en hebben zij certificaten behaald in bijvoorbeeld BHV en gastvrijheidsbeleving, waardoor de kansen op herintreding op de arbeidsmarkt zijn vergroot.

Naast onze eigen vrijwilligers hebben we dit jaar ook onze samenwerkingen gecontinueerd met zorginstellingen Severinus en De Seizoenen. Iedere dinsdagmiddag helpen cliënten van Severinus mee in het groenonderhoud. Vanuit Severinus gaat een vaste begeleider mee, waardoor de onderlinge communicatie vlot verloopt en de cliënten op professionele worden aangestuurd. De Seizoenen voert met zorgcliënten die werkzaam zijn bij De Gennep Hoeve, op regelmatige basis groenklussen in en rondom het preHistorisch Dorp uit.

Stages

EM biedt stageplaatsen op alle opleidingsniveaus en draagt in de breedte bij aan talentontwikkeling van jongeren en jongvolwassenen. Omgekeerd stellen stageplaatsen het museum in staat om betaalbaar onderzoek te laten doen naar uiteenlopende onderwerpen, die bijdragen aan de kennisontwikkeling van de organisatie. Stageplaatsen zijn daarmee van groot belang en stellen EM in staat om de benodigde data en inzichten te vergaren voor voornamelijk collectie activiteiten en marketing. In 2017 hebben in totaal zes scholieren en studenten stage gelopen verdeeld over afdelingen collectie, marketing, bedrijfsvoering en facilitaire dienst. Daarnaast hebben er nog snuffelstages van een dag tot een week vanuit het middelbaaronderwijs plaatsgevonden.

5 Cultureel & maatschappelijk ondernemerschap

5.2 Cultureel ondernemerschap

EM heeft de ambitie om het eigen verdienvermogen de komende jaren te vergroten. Dat doen we op de eerste plaats door de omzetten van kaartverkoop, educatieve programma's, de museumwinkel en horeca en arrangementen te vergroten. In 2017 zijn in de bedrijfsvoering diverse stappen gezet om het eigen verdienvermogen te vergroten, namelijk:

- Verhogen van de entreprijs naar € 9,50.
- Beter inspelen op klantbehoefte in de museumhoreca, museumwinkel en arrangementen door het aanbod hier beter op aan te passen.
- Slimmer inspelen op verkoopkansen, bijvoorbeeld in de museumwinkel met aanbiedingen of producten die ook in workshops of demonstraties tijdens het bezoek getoond worden.
- Doen van onderzoek naar de optimalisatie van het verdienvermogen binnen de huidige opzet van het preHistorisch Dorp.

Deze stappen hebben geresulteerd in omzetstijgingen in de museumwinkel (21%), en in arrangementen (20%) die hoger liggen dan de percentuele toename in het aantal bezoekers (18%). De museumhoreca bleef met een stijging van 15% licht achter, wat mede komt door capaciteitsgebrek op drukke dagen. In de herfstvakantie is daarom geëxperimenteerd met een extra

uitgiftepunt om te lange wachtrijen in de herberg te voorkomen. In 2018 zal deze lijn worden doorgezet.

Op het vlak van fondsenwerving heeft EM ook substantieel vooruitgang geboekt. Voor *de Tijd kijker* en het creatief partnerschap zijn alle fondsenaanvragen reeds in 2016 gehonoreerd, waardoor we in 2017 in totaal voor € 85.000 aan bijdragen konden realiseren. In 2017 zijn voor het nieuwe programma Museum door de stad substantiële fondsenaanvragen voorbereid voor de periode 2018-2020.

Op het vlak van sponsoring staat EM aan het begin en zijn de eerste voorbereidende stappen gezet door de propositie aan te scherpen. In 2017 is het traject Wijzer Werven vervolgd, hetgeen geleid heeft tot de uitwerking van een nieuw plan voor de collectie, namelijk Museum door de stad. Daarnaast heeft het museum actief netwerkbijeenkomsten georganiseerd en bezocht om sponsors en afnemers van arrangementen kennis te laten maken met het museum, zoals rondleidingen over de filmset van Redbad. Tevens is een nieuwe medewerker sales en boekingen aangetrokken die zeer ruime ervaring heeft in de arrangementenbranche en de komende jaren als opdracht heeft om een substantiële omzetgroei te realiseren.

5 Cultureel & maatschappelijk ondernemerschap

5.3 Bedrijfsvoering

Digitalisering en efficiënter werken

Er is dit jaar ingezet op verdere digitalisering van processen en de werkomgeving met als doel efficiënter en meer resultaatgericht te werken. De doelen die in het Activiteitenplan 2017 zijn opgenomen, zijn gedeeltelijk gehaald, maar zullen evenwel voor de opening van het nieuwe seizoen 2018 zijn afgerond. De filmopnames in het najaar hebben tot enige vertraging geleid, omdat in de traditioneel rustigere maanden tijdens de seizoensluiting hierop was ingezet en de opnames meer aandacht van de organisatie vroegen dan voorzien. In 2017 zijn op het vlak van digitalisering en efficiënter werken de volgende stappen gezet:

- Er is een glasvezel en Wi-Fi-netwerk aangelegd, waardoor digitale processen sneller gaan. Deze hoogstnoodzakelijke investering schept daarmee de basisvoorwaarde om verdere digitaliseringsslagen te kunnen realiseren.
- De koppeling van het boekings- en reserveringsstelsel aan de inroostering van personeel is ingezet en wordt voor het seizoen 2018 voor het eerst in de praktijk gebracht. De urenregistratie van personeel is hier eveneens aan gekoppeld, zodat het bijwerken van uren eenvoudiger en minder arbeidsintensief wordt.
- Er is een koppeling gemaakt van het boekings- en reserveringsstelsel met de boekhouding, zodat facturen sneller opgemaakt kunnen worden.
- Het kassastelsel kan gesynchroniseerd worden met de museumkaart, online ticketverkoop, waardoor de kassaopmaak alleen nog maar voor contact geld handmatig hoeft te verlopen. De verbinding tussen het uitlezen van de kassa en het boekhoudprogramma vergt i.v.m. technische beperkingen verdere aandacht en is nog niet gerealiseerd.
- De systemen en bestanden van boekingen, kassa en administratiesystemen, zijn aan elkaar gekoppeld, zodat alle cijfers, statistieken en voorraden direct in real time inzichtelijk zijn. Toekomstige opgave is om ook de educatieve boekingen en arrangementen hieraan te verbinden, zodat een totaaloverzicht ontstaat.

Uitbesteding niet-primaire bedrijfsfuncties

Om groei in bezoekers en daarmee samenhangende inkomsten te faciliteren zijn niet-primaire bedrijfsfuncties uitbesteed, zoals de museumhoreca, kledingatelier, ICT-dienstverlening, loonadministratie en ziekteverzuimbegeleiding. Hierdoor kan personele capaciteit maximaal worden ingezet op museale activiteiten, zodat aandacht voor innovatie, inhoudelijke vernieuwing en publieksbereik volle aandacht in de organisatie krijgt.

6 Marketing

6.1 Marketingstrategie

In de marketingstrategie van EM bouwen we voort op de fundamentele beslissing vorig jaar om de merknaam preHistorisch Dorp in te voeren voor het openluchtmuseumdeel van EM. We hebben dit jaar sterk geïnvesteerd in het vergroten van de merkkracht en herkenning van het preHistorisch Dorp. Voor de collectie zal in 2018 een traject worden gestart om die onder de naam Eindhoven Museum een herkenbare identiteit te geven als onderdeel van het nieuwe programma *Museum door de stad*. De scheiding van museummerken komt eveneens naar voren in de inzet van promotiemiddelen. Hiervoor zijn aparte Facebook pagina's, webpagina's, folders en nieuwsbrieven ontwikkeld.

Door de landelijke exposure die de film Redbad opleverde, hebben we het preHistorisch Dorp dit jaar bovenregionaal kunnen positioneren. Ook de lancering van *De Tijd kijker* leverde de nodige regionale aandacht op met de nominatie voor de Brabantse Erfgoedprijs en landelijk in vaktijdschriften, zoals Museumvisie. Naast vermeldingen in diverse regionale en landelijke media, is ook actief aansluiting gezocht bij landelijke platfora, zoals Land van ANWB, dagjweg.nl en Spoor Magazine. In 2018 liften we verder mee op het uitkomen van de film Redbad. Dat stelt EM in staat om met een zeer beperkt marketingbudget bovenregionale exposure te genereren.

De constructieve relaties die we met de lokale media, zoals ED, Studio040 en Eindhoven Dichtbij onderhouden zijn dit jaar verder geïntensiveerd. Journalisten zijn uitgenodigd voor previews van *De Tijd kijker*, de opening van het nieuwe depot, evenals een bezoek aan de filmset en ontmoetingen met de acteurs. Daarnaast zijn de lokale media uitvoerig geïnformeerd over alle kleinere activiteiten en schoolvakantieprogramma's. Afgelopen jaar was het preHistorisch Dorp dan ook veelvuldig in het lokale nieuws. In tegenstelling tot de (boven)regionale media moeten we als museum eerder zoeken naar het bewaken van een goede balans tussen deze media opzoeken en voorkomen dat ze overvoerd raken.

Om die reden zetten we ook sterk in op online communicatie, zodat we de meest nieuwswaardige activiteiten voor de pers bewaren en overvoeren voorkomen en tegelijkertijd toch actief blijven communiceren met ons publiek. Daarbij gaat ook veel aandacht uit naar adequate en snelle reactie op social media, zodat het tastbare en authentieke merk dat het preHistorisch Dorp uitstraalt voelbaar is in onze benaderbaarheid.

Relatief nieuw voor EM is actieve educatiemarketing. Tot voor kort hoefde het museum eigenlijk nauwelijks marketinginspanningen te ondernemen om educatieve boekingen te realiseren. Deze comfortabele positie maakt ook passief. We hebben gemerkt dat de educatieve markt de afgelopen jaren sterk veranderd is en dat de jarenlange, soms zelf decennialange loyaliteit die scholen hebben met het preHistorisch Dorp niet langer vanzelfsprekend is. Dit jaar hebben we daarom landelijke databases gekocht en educatieve nieuwsbrieven met een landelijk bereik uitgestuurd. Tevens is er geadverteerd in specifieke media. Deze marketinginspanningen zijn gekoppeld aan een proactieve belronde vanuit de sales en boekingenafdeling naar bestaande klanten.

“Met alle landelijke aandacht op tv, in de kranten en on air zijn miljoenen mensen bereikt en is er voor vele tonnen aan free publicity gerealiseerd”

Manon de Weerd, PR-manager van Redbad.

6 Marketing

6.2 Marketingbereik

EM heeft een Google Grant en zet Google-analytics en meetsystemen van sociale media in om het marketingbereik te monitoren. De online marketing is verder geprofessionaliseerd wat met name zichtbaar wordt in de pageviews op het websitebezoek en het aantal Facebook likes (zie tabel verderop). Slimme marketingacties, die aansluiten op de actualiteit, worden gecombineerd met een visueel aansprekendere manier van communiceren. De impact van online promotieacties is hierdoor substantieel vergroot.

Samenwerkingen met landelijke partners zoals ANWB, Lidl en Albert Heijn vergroten het publieksbereik en de naamsbekendheid.

Over de gehele linie is het online marketingbereik verbeterd ten opzichte van 2016, zoals in het onderstaande overzicht is te zien.

Ook het aantal artikelen en uitzendingen in de media is toegenomen ten opzichte van vorig jaar.

ONLINE MARKETING	2016	2017	% VERSCHIL
Website bezoek	106.328	112.381	6%
Pageviews	363.580	422.981	9%
Facebook volgers	5.038	9.355	85%
Twitter volgers	1.198	1.228	3%
Instagram volgers	647	888	37%

PUBLICATIES	AANTAL 2016	AANTAL 2017	GEM. BEREIK
Eindhovens Dagblad	4	11	80.000 oplage
ED stadseditie	5	10	21.000 oplage
ED.nl	8	15	100.000 per dag
ED tv	0	4	via ED.nl + Youtube
Brabants Dagblad	0	2	310.000
Dichtbij.nl	9	7	10.000 per dag
Groot Eindhoven	4	7	137.000 oplage
Studio040 televisie	6	7	60.000 per dag
Studio040 online	8	14	onbekend
Omroep Brabant tv	1	4	540.000 per dag
E52.nl	0	2	onbekend
3FM	0	2	1.182.000

De opnames van het historisch filmepos Redbad genereerde eveneens veel landelijke media-aandacht, waarbij het preHistorisch Dorp expliciet als locatie werd genoemd met o.a. publicaties in NRC, Volkskrant, Telegraaf, Persgroep-kranten, zoals Tubantia, De Gelderlander en De Limburger. Daarnaast ook landelijke radio en televisie aandacht bij RTL Late Night, RTL Boulevard, RTL Nieuws, SBS, Radio 538 en Radio 2. Op social media ging een Facebookbericht van het preHistorisch Dorp over de opnamen viraal en leverde circa 500.000 views.

6 Marketing

6.3 Publieksonderzoek

Met de groei doelstellingen voor ogen investeert EM in publieksonderzoek om bezoekersbeoordelingen en ook bezoekersprofielen te kunnen monitoren. De uitkomsten bieden indicatoren voor toekomstige marketingcampagnes en de ontwikkeling van activiteiten en vast aanbod. In 2015 is het Continue Bezoekersonderzoek van Hendrik Beerda Consultancy ingevoerd om bezoekerservaringen in het preHistorisch Dorp te meten. Dit jaar hebben bijna 500 bezoekers meegedaan aan het onderzoek. De data zijn hierdoor representatief. Een bezoek aan het preHistorisch Dorp werd gemiddeld met een 8,1 beoordeeld t.o.v. 8,0 in 2016.

Hier lijkt een paradox op te treden. Waar bezoekers in persoonlijke gesprekken en ook op sociale media (een stijging van 4,3 naar 4,5 sterren op Facebook) aangeven dat het aanbod aantoonbaar is verbeterd, wordt het publiek kritischer als gevolg van de professionalisering van de marketing en de kwaliteitsimpuls van het aanbod in combinatie met de verhoging van de entreprijzen. Zo valt bijvoorbeeld op dat op drukke dagen het aanbod hoog wordt gewaardeerd, maar de museumhoreca beduidend lager scoort, hetgeen de algehele score omlaag brengt. Naarmate de marketingcommunicatie professioneler wordt, nemen navenant de verwachtingen toe en dient ook meer aandacht uit te gaan naar niet inhoudelijke aspecten van het aanbod, zoals horecafaciliteiten. Daarom is het zaak om de komende jaren de marketinginspanningen gelijk op te laten gaan met de ontwikkeling van het aanbod publieksactiviteiten en de kwaliteit van de dienstverlening.

De bezoekerservaringen van kinderen zijn net als vorig jaar met behulp van de enquête van de Museuminspecteurs in kaart gebracht. Dit jaar deden hier 112 kinderen aan mee. Het preHistorisch Dorp scoorde zeer goed en heeft met een gemiddeld waarderingcijfers van een 8,9 de Kidsproof Award van Noord-Brabant gewonnen en de derde plek nationaal. Tenslotte, beoordeelde de internationale reizigerswebsite Tripadvisor preHistorisch Dorp wederom met het certificaat uitmuntend.

“De virtual reality-tour is heel cool en je mag écht boogschieten”

aldus een Museuminspecteur

7 Toekomst - vooruitblik 2018 en verder

Meerjarenbeleidsplan 2017 - 2020

EM wil als stedelijk cultuurhistorisch museum-organisaties, initiatieven en individuen verbinden

op het gebied van cultuurgeschiedenis en erfgoed met als doel het erfgoed en de cultuurhistorie van Eindhoven voor inwoners en bezoekers toegankelijk en relevant te maken. Dit hoofddoel hebben we geconcretiseerd in vier ambities voor de periode 2017-2020.

- 1 EENDUIDIGHEID POSITIE EN PROFIEL: EM ontwikkelt zich als dé plek voor het Geheugen van Eindhoven en kiest hiermee voor een centrale positie in het Eindhovense erfgoedveld.
- 2 VERBREDING PUBLIEK: EM wil een breed publiek bedienen: ervaren en onervaren cultuurdeelnemers; gezinnen met kinderen, tijdelijke inwoners (expats en internationale studenten) en cultuurtoeristen.
- 3 HERKENBARE SIGNATUUR. EM ontwikkelt een herkenbare signatuur voor alle activiteiten.
- 4 GROTERE MAATSCHAPPELIJKE IMPACT: EM vergroot het publieksbereik en de maatschappelijke impact door zich de komende jaren op drie podia te manifesteren: in het preHistorisch Dorp, met flexibele presentatievormen in wijken/stadsdelen en met een open depot. Samenwerking met andere partijen in en buiten het erfgoedveld vormt daarin de sleutel.

Deze ambities realiseren staat niet los van de organisatie en het ondernemerschap van EM. In hoofdstuk *Cultureel Ondernemerschap* zijn we hier verder op ingegaan. In het *Meerjarenbeleidsplan 2017-2020* worden onze inhoudelijke ambities verder toegelicht.

Nu het museum haar koers weer hervonden heeft, ontstaat er ruimte om nog verder te kijken. Eindhoven mist een vaste plek waar verleden, heden en nabije toekomst op een toegankelijke manier getoond kan worden aan haar eigen inwoners en bezoekers; een plek waar mensen de historische ontwikkelingen van Eindhoven kunnen duiden en zich daarmee kunnen identificeren. Dat zou ook een plek moeten zijn waarbij het verleden een inspiratiebron vormt om naar onze huidige en toekomstige stad te kijken. Het bestuur en directie ijveren voor zo'n plek en zien voor EM als stedelijk cultuurhistorisch museum binnen de culturele basisinfrastructuur van Eindhoven hierin een natuurlijke leidende rol weggelegd.

Samenvatting jaarplan 2018

Inleiding

Eindhoven Museum is op stoom. De afgelopen drie jaar stonden in het teken van bouwen aan een opwaartse lijn. In 2018 verankeren we die lijn definitief. We zorgen dat de laatste obstakels in de operationele en logistieke processen binnen de organisatie opgelost worden, zodat we verdere groei in publieksbereik kunnen faciliteren. Dat gaan we doen door met de collectie in het najaar groots uit te pakken met het nieuwe meerjarenprogramma Museum door de stad. In het preHistorisch Dorp zetten we de doorontwikkeling van educatieve programma's en publieksactiviteiten door, waarbij we meer grote evenementen zullen organiseren die nieuwe doelgroepen aantrekken, zoals het Viking Festival, Riddertoernooi en Historisch Food Festival en natuurlijk het zomerprogramma rondom de film Redbad. In 2017 hebben we de beoogde bezoekersaantallen van 2018 gerealiseerd. Dit jaar proberen we 55.000 tot 60.000 bezoeken te realiseren in het preHistorisch Dorp en daarmee weer een jaar voor te lopen op onze meerjarenplanning. Met *Museum door de stad* beogen we extramuraal nog eens 20.000 bezoekers te bereiken. Maar bezoekersaantallen zijn niet heilig. Meer bezoek koppelen we aan hogere bezoekerswaarderingen. Door kwalitatieve groei werken we aan een groter publieksbereik. Dat is de basis voor een duurzame relatie met ons publiek. In het volgende overzicht staat beknopt toegelicht wat we daarvoor in 2018 allemaal gaan doen.

“Eindhoven mist een plek waar mensen de historische ontwikkelingen van de stad kunnen duiden en zich daarmee kunnen identificeren.”

7 Toekomst - vooruitblik 2018 en verder

Collectie

Nu de collectie is ondergebracht in een nieuw depot op Sectie C, is het zaak onze aandacht op de presentatie van de collectie en moderne geschiedenis van Eindhoven te richten. Dat doen we door *Museum door de stad* te lanceren. Een meerjarenprogramma voor de periode 2018-2020, waarbij we met mobiele opstellingen aansluiten bij grote Eindhovense evenementen en met kleinschalige interventies op de domeinen werk, school en wijk. Aan de hand van brede actuele maatschappelijke thema's brengen we de geschiedenis van Eindhoven langs de lijn verleden, heden en nabije toekomst op een begrijpelijke en toegankelijke manier dichtbij inwoners en bezoekers. Online zullen we de collectie structureel onder de aandacht brengen. Voorafgaand aan de lancering van *Museum door de stad* zetten we hiertoe de eerste stap met een eenvoudige website. Wekelijks wordt een bijzonder object uit de collectie uitgelicht en via Facebook en Youtube delen we eveneens berichten en filmpjes over de topstukken uit de collectie en bijzondere historische plekken in Eindhoven.

Daarnaast zullen we ook een aantal kleinschaligere tentoonstellingen proberen te faciliteren. We hebben kunstenaar Anne Rensen als gastcurator gevraagd om invulling aan haar initiatief te geven om een tentoonstelling over kinderen en kunst te maken. Met de Bibliotheek Eindhoven maken we weer een expositie op locatie. Dit jaar rondom het thema food, aansluitend bij het Brabant Food Jaar en het thema van de eerste editie van *Museum door de stad*.

preHistorisch Dorp

In het preHistorisch Dorp introduceren we een nieuwe manier van gidsen, waardoor nog meer afwisseling in activiteiten en variatie in inhoud ontstaat. Daardoor kunnen we individuele bezoekers veel beter bedienen op hun interesse- en kennisniveau. De Tijd kijker wordt aangevuld met twee nieuwe activiteiten, namelijk de oerselfie en een speurtocht langs originele objecten uit de collectie die verstopt zijn in de hoofdgebouwen. Op die manier bieden we bezoekers op rustige dagen zonder veel gidsen ook een inspirerende, leerzame en leuke ervaring. Op drukke dagen biedt dit aanbod een afwisseling met de gidsactiviteiten.

De historische bouwplaats staat dit jaar vooral in het teken van de restauratie van de Romeins, vroeg middeleeuwse uitkijktoren. Samen met het publiek gaan we de leemlagen herstellen. Daarnaast zullen we op gezette momenten het publiek de mogelijkheid bieden om mee te werken aan historische herstel- en bouwwerkzaamheden in het museum. De historische bouwplaats verspreid zich als concept daarmee meer door het park, waarmee we anticiperen op de gewenste uitbreiding van het preHistorisch Dorp met een permanente bouwplaats voor de reconstructie van motteburcht Ten Hage.

Op educatief gebied blijven we werken aan de doorontwikkeling van onze programma's, waarbij we dit jaar voor het eerst programma's rondom de Tachtigjarige Oorlog aan middelbare scholen gaan aanbieden, evenals programma's voor kleuters. We gaan ook naar scholen in de regio toe. Dat is een nieuw element in ons aanbod dat scholen van gemak voorziet. Dat doen we niet alleen vanuit het preHistorisch Dorp met een module uit het Tachtigjarige Oorlog programma, maar ook vanuit de collectie met het programma dat we samen met het Van Abbemuseum hebben ontwikkeld in het kader van Cultuureducatie met Kwaliteit.

Uitbreidingswensen museum

Hoewel veel nog ongewis is, is Eindhoven Museum voor € 8 miljoen opgenomen in de aanvraag vanuit de Brainport Regio naar het Rijk. Dit jaar is daarom een sleuteljaar om vanuit het museum maximaal in te zetten op beïnvloeding van het politieke en bestuurlijke proces om de mogelijke uitbreiding van het preHistorisch Dorp met een historische bouwplaats en een museumgebouw mogelijk te maken. Beide elementen zullen we inhoudelijk, financieel en ruimtelijk uitwerken tot een haalbaar en aantrekkelijk plan.

7 Toekomst - vooruitblik 2018 en verder

Organisatie

De ingezette cultuurverandering naar een 'bloem-model', waarbij medewerkers meer oog hebben voor het onderling goed overdragen van taken, informatie en werkzaamheden om tot goed lopende processen te komen zetten we voort. We maken de beweging van functies naar rollen en taken af. De plezierige werksfeer koesteren we. Aan de operationele zijde vereenvoudigen we zaken m.b.t. inroostering en zetten we in op vergaande automatisering van de administratie. Dit neemt ruis weg en maakt capaciteit vrij bij de administratie, zodat die ingezet kan worden om de receptie beter te ondersteunen. Bij de receptie gaan we de begeleiding en aandacht voor de vrijwilligers intensiveren, zodat we meer receptievrijwilligers kunnen aantrekken en hen ook beter kunnen motiveren. Het dagcoördinatorschap geven we ook een publieksrol en leggen we bij minder kantoormedewerkers, zodat deze zich meer op eigen taken kunnen richten. Publieksvrijwilligers zullen een grotere inhoudelijke rol gaan spelen in de programmering en uitvoering van (historische) klussen op het preHistorisch Dorp. Expertise en kennis worden zo meer ingezet en de erkenning en daarmee waardering van vrijwilligers neemt toe. Het huidige vrijwilligersbeleid zal verder worden aangescherpt om nog beter recht te doen aan de verschillen van inzet van vrijwilligers, zonder onder te doen aan de waardering van ieders inzet. Het ARBO-beleid krijgt formeel vorm. Nadat de RIE in 2017 is opgesteld, zal medio 2018 het plan van aanpak klaar zijn. Te nemen preventiemaatregelen kunnen dan gedurende de rest van het jaar worden uitgevoerd op basis van prioriteit.

Ondernemerschap en financiën

Het verdienvermogen van het preHistorisch Dorp zal in 2018 vooral verder moeten door groei in bezoekersaantallen, hogere inkomsten uit arrangementen, horeca, winkel en educatieve programma's. Binnen de educatieve programma's introduceren we een tweedeling tussen kortlopende programma's, waarvan we weten dat die uit beperkte cultuureducatiebudgetten worden betaald enerzijds. Anderzijds verhogen we de prijzen van de langer durende programma's en slaapgroepen, omdat die veelal als schoolreisjes worden geboekt en een ruimere financiering hebben. Met cateraar (h)Eerlijk Anders maken we afspraken om het spijzenaanbod meer te richten op de doelgroepen van het museum, zodat het verdienvermogen toeneemt. Bij evenementen openen we tijdelijke extra uitgiftepunten. Voor arrangementen haken we slim aan bij de actualiteit, zoals Moeder- en Vaderdag, Pasen enz. Daarbij gaan we ook het aanbod differentiëren, zodat er meer mogelijkheden voor upselling zijn.

We koersen in 2018 op een bescheiden exploitatieoverschot. Naar verwachting zullen we het volledige potentieel aan commerciële verdienmogelijkheden in 2018 nog niet optimaal benut hebben. Met name in de arrangementensfeer is nog veel voorbereidend werk te doen. De organisatie heeft tijd nodig om op dit vlak goed op stoom te komen. De verwachting is dan ook dat in 2019 het exploitatieoverschot hoger zal zijn. Vanuit het oogpunt van een gezonde financiële huishouding is gezien de zeer goede cijfers van 2017 een bescheiden exploitatieoverschot in 2018 geen probleem. We teren immers naar verwachting niet in op het weerstandsvermogen en kunnen blijven investeren in de ontwikkeling van nieuw publieksaanbod en professionalisering van de organisatie.

8 Prestatie-indicatoren

EM heeft als taakstelling een bijdrage te leveren aan het zichtbaar en beleefbaar maken van de geschiedenis van Eindhoven (prehistorie, middeleeuwen en moderne tijd) met de nadruk op de specifieke karakteristiek van Eindhoven en haar directe omgeving door het bieden

van educatieve, recreatieve en cultuurhistorische activiteiten en het ontsluiten en presenteren van de collectie van MKE.

Om aan deze taakstelling te voldoen, heeft EM in 2017, de volgende prestaties geleverd:

TENTOONSTELLINGEN		2017	2016
Totaal aantal bezoeken	activiteiten	9	2
	bezoekers	1.558	1.012
Betalende bezoekers		0	274
Niet betalende bezoekers		1.558	738
OVERIGE ACTIVITEITEN INTERACTIEF AANBOD ERFGOEDPARK		2017	2016
Kijkdagen	activiteiten	21	22
	bezoekers	3.337	2.422
Beleefdagen	activiteiten	12	18
	bezoekers	5.090	5.627
Doeweken (mei-, zomer- en herfstvakantie)	activiteiten	9	8
	bezoekers	20.001	16.238
Thema activiteiten / evenementen	activiteiten	5	12
	bezoekers	5.210	4.351
Groepsarrangementen	activiteiten	138	88
	bezoekers	3.155	2.806
OVERIGE ACTIVITEITEN ONDERWIJS		2017	2016
Educatieve programma's PO	activiteiten	418	322
	bezoekers	12.970	10.903
Educatieve programma's VO	activiteiten	84	109
	bezoekers	2.809	3.193
OBJECTEN		2017	2016
Aantal objecten		22.996	22.991
Tentoongesteld		152	166
Gedigitaliseerd		7.800	7.800
Verleend in bruikleen		1.089	1.090

9 Verkorte jaarrekening

Balans per 31 december 2017 (2016)

ACTIVA	31-12-17	31-12-16
VASTE ACTIVA		
Materiële vaste activa	183.171	173.195
VLOTTENDE ACTIVA		
Vorraden	7.694	5.660
Vorderingen	125.433	93.606
Liquide middelen	213.943	186.775
TOTAAL ACTIVA	530.241	459.236

PASSIVA	31-12-17	31-12-16
EIGEN VERMOGEN		
Algemene reserve	70.000	53.237
Bestemmingsfonds Cultuur Eindhoven	55.214	0
AANKOOPFONDS	43.244	23.591
VOORZIENINGEN	209.262	221.964
KORTLOPENDE SCHULDEN	152.521	160.444
TOTAAL PASSIVA	530.241	459.236

9 Verkorte jaarrekening

Staat van baten en lasten 2017 (2016)

BATEN	2017	2016
Opbrengsten activiteiten museum	605.836	479.684
Projectsubsidies en subsidies	68.199	50.694
OPBRENGSTEN MUSEUM	674.035	530.378
Subsidies	735.571	724.700
TOTAAL BATEN	1.409.606	1.255.078

LASTEN	2017	2016
Salarissen en sociale lasten	660.908	674.297
Overige personeelskosten	66.269	70.335
Backoffice	58.962	55.302
Kosten automatisering	37.531	25.038
Facilitaire dienst	50.800	43.334
Huisvestingskosten	39.146	45.636
Promotie	55.613	49.322
Collectie	8.688	7.936
Programma's	78.405	45.277
Frontoffice	117.668	75.104
Projecten	94.037	84.719
Afschrijvingen	32.687	24.118
Overige lasten	3.083	5.069
TOTAAL LASTEN	1.303.797	1.205.487

EXPLOITATIESALDO	105.809	49.591
Het resultaat van € 105.809 is als volgt bestemd:		
Toegevoegd aan algemene reserve	16.763	
Toegevoegd aan aankoopfonds	33.832	
Toegevoegd aan bestemmingsfonds	55.214	
	105.809	

De Keus van Gewoon Eus: Hoe leuk is het PreHistorisch dorp?

Kidsproof-prijs voor openluchtmuseum

Afgelopen weekend was het 'Vidderfestijn' met het gins, de bierbrouwer, de nar en rijklijk ogen tekort en het waagnemen werden in een schitterend zelf aan meedoen, brood worden als echte ridder. Een viermomenten voor klein en pediatrisch gastpark gaat hier met de middeleeuwen is toch de aanrader.

preHistorisch Dorp krijgt virtual reality

Het bezoekersaantal van het Eindhovense preHistorisch Dorp steeg in 2016 met bijna 25 procent naar 45.427. Ook kreeg het openluchtmuseum de Kidsproof-prijs 2016 van de Museumvereniging. In het nieuwe seizoen, dat op 1 april start, beschikt het museum ook over virtual reality.

Lucas Nuchelmans Eindhoven

daarvoor. In 2016 bezochten 45.427 mensen het openluchtmuseum waarin het verleden in zes tijdvakken is te zien en te beleven. Tevens kreeg het preHistorisch Dorp de Kidsproof-prijs 2016 van de nationale Museumvereniging. En de toeristische website TripAdvisor waardeerde het museum met een certificaat van uitsmuntendheid.

Vanaf april dit jaar wordt het aanbod uitgebreid met onder meer virtual reality. Museumdirecteur Ward Kennen: „We bereiden momenteel de hypermoderne tijdrij-

terechtkomen van geleiden tot en met de 19e eeuw. Het preHistorisch Dorp is open op 1 april. Me te vinden op: www.Dorp.nl.

Aanbod van uitgebreide augmented reality

maandag 6 november 2017

Opnames van speelfilm Redbad in Prehistorisch dorp

Beetje Hollywood in Eindhoven

In het preHistorisch

REGIO 17

8 DICHTBIJ

Kloek Vikingschip is wel wat anders dan rubber roeibootje

Een 18 meter lange Vikingboot vaart erendes op de Vleut in het preHistorisch Dorp in Eindhoven. Opvarenden, toeschouwers en werknemers van het dorp zijn dolenthousiast.

Val Caris Eindhoven

Op de Vleut, het meer bij het preHistorisch Dorp in Eindhoven, voer gisteren een heus Deens Vikingschip zijn rondjes. Het schip met de naam Sebba Als is in het preHistorisch Dorp voor opnames van de Nederlandse film Redbad. De Vikingfilm belooft een groot spektakel te worden. Een authentiek Deens schip zoals de Sebba Als kon dus niet ontbreken. Mike Verdonk van het preHistorisch Dorp: „We zijn super trots dat dit schip bij ons in de Vleut ligt. Eigenlijk was dit al lang een wens van ons. Dinsdag is de Sebba Als met een enorme kraan in het water gelid.“ De achttien meter lange boot werd gisteren bemand door Deense schipper – een 'echte' Viking – Erik Jørgensen en vijf vrijwilligers van het preHistorisch Dorp. Het schip is een replica van een negende-eeuwse oorlogsschip. Vijftig jaar geleden werd deze reconstructie gebouwd in Denemarken. Op de voorsteven staat een authentiek Drakenhoofd, dat werd gevonden bij de Belgische rivier de Schelde. Jørgensen: „Toen ik een kleine jongen was, werd dit schip in mijn geboorteplaats gebouwd.“

De Sebba Als is vanaf gisteren in de Vleut.

Het heeft iets heel avontuurlijks en ik wilde er meteen in varen. Nu

aan het roeien. Van Rooij is werkzaam bij het preHistorisch Dorp en figureerde gisteren als Viking Samen met vijf collega's roeide hij in vol Viking-ornat, inclusief lans en schild, in de Sebba Als. Van Rooij: „Dit is wel eens iets anders dan roeien in een rubber roeiboortje. Wat een prachtig ding!“ Ook is een groep kinderen aanwezig om de Sebba Als te bewonderen. Onder leiding van hun juf hebben ze hun ogen uit. De enthousiaste kinderen komen van basisschool de Keerkring in Schagen en zijn de hele week op excursie in Eindhoven. „Wauw. Wat een gave boot“, roept een van de dolblijbe kinderen. Later roeien de basisschoolleerlingen zelf nog over de Vleut in een van de bootjes van het preHistorisch Dorp, druk wijzend naar het enorme schip.

Film Redbad is een film van Eindhovense regisseur Roel Reiné en speelt zich af in de 8ste eeuw na Christus. De film vertelt het verhaal van Redbad, koning der Fransen, die zijn geboortestad Dorestad

Naber op de set van de film Redbad, in Eindhoven.

„In Nieuw-Nederlandsch-Indië“ zijn met het druilerige weer, voor haar betekend het een tandje bijzetten.

Figuranten Voor veel figuranten is een opname dag vooral een kwestie van wachten, wachten en nog meer

„Wij zijn levende attributen“, vertelt Martijn Bekhuis van Nieuw-Nederlandsch-Indië van de figuranten. Via de kraan hoede hij van de film, waarna hij zich via een

malteje aanmeedde. Ervaring op het witte doek was geen vereiste, een woeste haard wel. „Er werd uitdrukkelijk om een foto gevraagd.“ Vanwege zijn donkere baard werd hij ingedeeld bij de Franken, een volk dat probeerde heel Europa te veroveren en de onderwerpen in de

Scholieren beleven historie aan den lijve

Leerlingen van het Van Maerlantlyceum speelden gisteren tijdens een bijzondere geschiedenisles in het preHistorisch Dorp een beleg van Eindhoven tijdens de 80-jarige Oorlog na.

onze correspondent Lucas Nuchelmans Eindhoven

Leerlingen van het Van Maerlantlyceum hebben gisteren een stukje historie van Eindhoven aan den lijve ervaren. Ze speelden in het preHistorisch Dorp aan de Boutensaan vier historische momenten na uit de 80-jarige Oorlog (1568-1648). „Op deze manier krijgt het vak geschiedenis een extra dimensie“, zegt docente Paula van den Kerckhof. „De leerlingen gaan voor enkele uren

terug in de tijd en voelen zelf hoe het is om tijdens de 80-jarige Oorlog soldaat of burger te zijn.“ De bijzondere geschiedenisles is een pilot. „We hebben al lesprogramma's met het basisonderwijs en willen dit uitbreiden naar het voortgezet onderwijs en educatie van het preHistorisch Dorp. Een van de nagespeelde stukjes geschiedenis is een beleg van Eindhoven. „Eindhoven is in de 80-jarige Oorlog tientallen malen belegd en ingesloten, aldus Van Lingen. „Dit keer hebben we een belegering door de Spanjaarden nagespeeld.“ De keuze voor juist deze periode heeft te maken met het feit dat de 80-jarige Oorlog verplichte kent is bij het eindexamen. Het naspelen gebeurt zo realistisch mogelijk, in kleding en mili-

taire uitrusting uit de 16de en 17de eeuw. Met musketten, zwaarden en sabels. En zo vechten op de wallen van Eindhoven de 'Staetsen' onder Willem van Oranje samen met Eindhovense burgers tegen de Spaanse belegeraars. „Normaal leer je geschiedenis uit boeken, maar op deze manier gaat het veel meer leven“, zegt Johan Lemmens (16 uit H4c. „En het is nog leuk ook“, vult klasgenote Daphne Slaats (15) aan. De pilot brengt de Eindhovense geschiedenis een stuk dichterbij de leerlingen. Op de vraag welke periode ze een eventuele volgende keer willen beleven, antwoorden ze eengezind: de Tweede Wereldoorlog. Maar dat zal dan op een andere locatie moeten gebeuren aangezien het preHistorisch Dorp de Eindhovense historie weergeeft tussen de steentijd en de 17de eeuw.

Staetsen en Eindhovense burgers vechten op de wallen tegen de Spaanse belegeraars van de stad tijdens de 80-jarige Oorlog.